

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Vastupanuvõimeline demokraatia tänu tugevale ja mitmekesisele kodanikuühiskonnale“

(omaalgatuslik arvamus)

(2019/C 228/04)

Raportöör: **Christian MOOS**

Konsulteerimistaotlus	12.7.2018
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	töehõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	6.3.2019
Vastuvõtmine täiskogus	20.3.2019
Täiskogu istungjärk nr	542
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	145/5/2

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Märkimisväärsed poliitilised jõud Euroopas, enamasti (aga mitte ainult) paremäärmuslikud liikumised ja erakonnad, kellest osa on jõudnud juba mõne valitsuse koosseisu, kahjustavad liberaalset demokraatiat ja tahavad hävitada Euroopa Liitu.

1.2. Pluralistlik kodanikuühiskond kui liberaalse demokraatia üks põhitunnus tugineb kodanikuvabadustele, mida ohustavad autoritaarsed suundumused. Sellel on oluline osa Euroopa liberaalse demokraatia säilitamisel.

1.3. Liberaalse demokraatia jaoks on muu hulgas vaja põhiõiguste tagamist, sõltumatut kohtusüsteemi, toimivat kontrolli- ja tasakaalusüsteemi, korruptsioonivaba avalikku teenistust koos hästi juhitud üldhuviteenustega ja aktiivset kodanikuühiskonda.

1.4. Sõltumatu kodanikuühiskond on oluline demokraatia järele valvaja ja demokraatia õpetaja. Ta tugedab sotsiaalset ühtekuuluvust. Kuid ta saab neid ülesandeid täita vaid juhul, kui sotsiaalne, poliitiline ja õiguslik raamistik seda võimaldab. Katsed takistada valitsusvälistest allikatest lähtuvat rahastamist piiravad ühinemisevabadust ja demokraatia toimimist.

1.5. Kodanikuühiskond ja demokraatia seisavad mitmes valdkonnas probleemide ees. Parempopulistid seavad kahtluse alla naiste vabastusliikumise saavutused.

1.6. Ühiskonna polariseerumine kajastub ka nn ebatsiviilse kodanikuühiskonna (*uncivil society*) tekkimises. Populistlikke mõtteviise kordavad üha enam ka riiklike ja riigiüleste institutsioonide pikaajalised osalejad.

1.7. Autoritaarsed elemendid, mis pärinevad muu hulgas ka kolmandatest riikidest, toetavad seda liikumist nn mitteliberaalse demokraatia suunas, vähendades Euroopas meediavabadust ja suurendades korruptsiooni.

1.8. ELil puudub endiselt sobiv mehhanism, millega tagada liikmesriikides demokraatia ja õigusriigi tõhus kaitse.

1.9. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kutsub kõiki liikmesriike üles hoiduma kõigist katsetest kehtestada mitteliberaalne demokraatia. Kui mõni liikmesriik läheb autoritaarsuse teed, peab EL viima täiel määral ellu aluslepinguid.

1.10. Liberaalse demokraatia vastu pöörduvad erakonnad tuleks jätta välja Euroopa tasandi erakondadest ja Euroopa Parlamendi fraktsioonidest.

1.11. Komitee kordab oma üleskutset luua demokraatia poolaasta koos õigusriigi põhimõtete ja põhiõiguste Euroopa kontrollimehhanismiga ning demokraatia tulemustabel.

1.12. Komitee on seisukohal, et Euroopa Liidu lepingu artikli 2 rikkumise korral tuleks kaaluda majanduslike parandusmeetmete võtmist.

- 1.13. ELi eelarve kaitsmine õigusriigi põhimõtte rikkumiste eest ei tohi toimuda kodanikuühiskonna abisaajate arvelt.
- 1.14. Komitee teeb ettepaneku, et uus mitmeaastane finantsraamistik peaks olema piisavalt paindlik, et võimaldada suuremat toetust kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kui liikmesriigi valitsus poliitilistel põhjustel vähendab nende rahastamist või lõpetab selle.
- 1.15. Komitee rõhutab, et uue mitmeaastase finantsraamistiku raames ELi rahalisi vahendeid saavad kodanikuühiskonna organisatsioonid ja algatused peavt selgelt pühendumata Euroopa väärtustele.
- 1.16. Komitee kutsut ELi seadusandjaid üles veelgi vähendama halduskoormust, eelkõige väikealgatuste ja -organisatsioonide puhul.
- 1.17. Komitee kutsut komisjoni üles investeerima rohkem kodanikuühiskonna suutlikkuse suurendamisse, tugevdama piiriülese koostöö võrgustikke ja andma paremat teavet olemasolevate toetusvahendite kohta. Komisjon peaks tegema ettepanekuid miinimumstandardite kohta ametialase ja vabatahtliku tegevuse kombineerimisel kodanikuühiskonna tegevuses.
- 1.18. Komitee toetab Euroopa Parlamendi üleskutset teha ettepanek Euroopa vastastikuste ühingute, liitude ja sihtasutuste põhikirja koostamiseks või teeb ettepaneku luua esimese sammuna alternatiivne ametliku institutsioonidevahelise akrediteerimise süsteem.
- 1.19. Komitee leiab, et oleks kasulik analüüsida, miks seda kava ei ole lõpule viidud, ning näha samal ajal ette institutsioonidevaheline tunnustus kui teatud liiki märgis vabaihendustele. Komitee peaks seda võimalust uurima.
- 1.20. Komitee kutsut liikmesriike üles kehtestama kodanikuühiskonna toetamise meetmeid, piiramata sealjuures avalikke teenuseid ja õiglast maksustamist.
- 1.21. Komitee kutsut ELi institutsioone üles veelgi tugevdama osalusdemokraatiat.
- 1.22. Komitee ootab, et kõik osalejad töötaksid selle nimel, et Euroopa Liidu poliitikameetmed parandaksid konkreetsel viisil inimeste elu.
- 1.23. Riikide ja ELi poliitikakujundajad peavad tegelema põletavate sotsiaalsete teemadega ning tagama sotsiaalse jätkusuutlikkuse, sealhulgas kaasava haridussüsteemi, kaasava majanduskasvu, konkurentsivõimelised ja innovatiivsed tööstusharud, hästi toimivad tööturud, õiglase maksustamise ning tõhusad avalikud teenused ja sotsiaalkindlustussüsteemid.
- 1.24. Euroopa põhiväärtuste kaitsmiseks on vaja tugevaid sotsiaalpartnereid ja kodanikuühiskonda kogu selle mitmekesisuses.

2. Määratlused

- 2.1. „Liberaalne demokraatia“ on valitsemissüsteem, mis ühendab demokraatia ja põhiseadusliku liberalismi, mis piirab valitseva enamuse võimu, tagades üksikisiku poliitilised vabadused. See on esindusdemokraatia, millel on mitmeparteiline süsteem ja pluralistlik kodanikuühiskond, kus valitsusorganite üle teevad järelevalvet kontrolli- ja tasakaalusüsteemid, sealhulgas sõltumatu kohtusüsteem, ning on tagatud meediavabadus. Õigusriigi põhimõtteid kohaldatakse võrdselt kõigi füüsiliste ja juriidiliste isikute suhtes. Liberaalses demokraatias austatakse ja kaitstakse vähemusi ning tagatakse kodanikuõigused (eelkõige õigus valimistel hääletada ja kandideerida), kodanikuvabadused (nt ühinemisevabadus), inimõigused ja põhivabadused.
- 2.2. Hästi toimiv liberaalne demokraatia on poliitiline süsteem, mis võimaldab riigiasutusi alaliselt vastutavaks pidada ning mis soodustab kodanike ja nende vahendusasutuste seisukohtade väljendamist ja osalemist kõigis kodanikuühiskonna valdkondades.
- 2.3. „Osalusdemokraatia“, mis täiendab esindusdemokraatiat, vajab vahendusasutusi (ametiühingud, vabaihendused, kutsevõrgustikud, teemapõhised ühendused jne), et kaasata kodanikke ja edendada nende isevastutust Euroopa küsimustes ning muuta Euroopa õiglasemaks, suurendades solidaarsust ja kaasatust.

2.4. „Mitteliberaalne demokraatia“ on poliitiline süsteem, kus toimuvad küll valimised, kuid põhiseaduslikku liberalismi ei kehtestata. Demokraatlikult valitud juhid piiravad kodanikuõigusi ja -vabadusi ning vähemuste kaitset. Õõnestatakse kontrolli- ja tasakaalusüsteemi, sõltumatut kohtusüsteemi ja sõltumatut meediat, et vabastada valitseva enamuse absoluutne võim põhiseaduslikest piirangutest ja kontrollist.

2.5. Pluralistlik „kodanikuühiskond“, mis järgib demokraatia ja põhiseadusliku liberalismi põhimõtteid, on liberaalse demokraatia põhielement. Kodanikud, kes osalevad avalikult kodanikuühiskonna organisatsioonides või mitteametlikes osalusstruktuurides, moodustavadki kodanikuühiskonna, mis toimib riigi ja rahva vahendajana. Lisaks kodanike huvide väljendamisele, seadusandliku protsessi käigus tehniliste eksperditeadmiste pakkumisele ja otsustajate vastutusele võtmisele aitab kodanikuühiskond kaasa kogukonna loomisele. Samuti on sellele integreeriv mõju, tugevdades sotsiaalset ühtekuuluvust ja luues identiteeti. Lisaks on palju erinevaid kodanikuühiskonna organisatsioone, eelkõige sotsiaalpartnerid, pühendunud praktilisele mittekaubanduslikule tööle ning teenivad heategevuslikke või muid üldist huvi pakkuvaid eesmärke, sealhulgas vastastikuse abi vormide kaudu.

2.6. Kuigi aktiivne kodanikuühiskond on hästi toimiva liberaalse demokraatia võti, koonduvad ka selle vastased poliitiliselt kas ametlikes organisatsioonidesse või mitteametlikes osalusstruktuuridesse. Selline nn ebatsiviilne kodanikuühiskond (uncivil society) ei järgi demokraatia ja põhiseadusliku liberalismi põhimõtteid, vaid edendab mitteliberaalse demokraatia mõistet. Ta kasutab ära poliitilist osalemisõigust, et kaotada kehtestatud kontrolli- ja tasakaalusüsteem, õigusriigi põhimõte ja sõltumatu kohtusüsteem ning piirata meediavabadust. Selle eesmärk on piirata kodanikuõigusi ja -vabadusi ning vähemuste kaitset. Ühiskonna integreerimise ja sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamise asemel edendab ebatsiviilne kodanikuühiskond ühiskonna vaid rahvuslikku käsitust, mis jätab välja paljud kodanikud, eelkõige vähemused.

2.7. „Populism“ on pealiskaudne ideoloogia, milles väidetakse, et olemas on homogeenne rahvas, kellel on ühtne tahe. Populistid väidavad, et nad on selle tahte ainsad ja tõelised esindajad. Kuigi populismis ei ole rahvas selgelt määratletud, konstrueerib ta rahva vaenlasi ja oponente, näiteks eliit, ning väidab, et need takistavad rahva tõelist taht. Populistid muudavad poliitilised arutelud emotsionaalseks, et tekitada hirmu.

3. Taust

3.1. Demokraatiat ohustab populism, mida praegu pärineb peamiselt paremäärmuslikest erakondadest ja liikumistest. Nad kahtlustavad liberaalset demokraatiat, põhiõigusi ja õigusriigi põhimõtet, sealhulgas vähemuste kaitset, vastastikust kontrolli ja tasakaalu ning selgeid poliitilise võimu piire.

3.2. Mõnes liikmesriigis on need rühmad nüüd valitsuses. Nad väidavad kõikjal, et esindavad eliidi vastu suunatud rahva nn tege-likku taht. Nad annavad valelubadusi, eitavad poliitilisi probleeme, nagu kliimamuutused, ning soovivad hävitada Euroopa projekti ja selle saavutused.

3.3. Komitee juhib tähelepanu sellele, et osa kodanikke pöördub populistide ja äärmuslaste poole, sest nad on valitavas korras pet-
tunud. Nad ei toeta tingimata populistide poliitilisi programme täiel määral. Jõukuse ja sissetulekute ebavõrdsuse kasv ning vaesus annavad paremäärmuslikele rühmadele viljaka pinnase, et soodustada globaliseerumisele natsionalismiga reageerimist.

3.4. Hoolimata autoritaarsetest ja majanduslikest probleemidest, nagu ebavõrdsus, on Euroopa maailmas endiselt liberaalse demokraatia liider, äratades imetlust paljudes inimestes, kes elavad autokraatlikes süsteemides.

3.5. Pluralistlik kodanikuühiskond on liberaalse demokraatia üks põhitunnus ning oluline osa mis tahes põhiseaduslikust korrast, mis tugineb kodanikuvabadustele ja õigusriigile. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on loonud põhiõiguste ja õigusriigi põhimõtte töörühma, et neid põhimõtteid kaitsta, sest komitee on seisukohal, et autoritaarsed suundumused ohustavad praegu avatud kodanikuühiskonda ja kodanikuvabadusi. Seda seetõttu, et vabadus ja avatud kodanikuühiskond on vastuolus mitteliberaalse ehk juhitud demokraatia ideega.

3.6. Komitee leiab, et kodanikuühiskonnal on oluline osa Euroopa liberaalse demokraatia säilitamisel. Ainult tugev ja mitmekesine kodanikuühiskond suudab kaitsta demokraatiat ja vabadust ning hoida Euroopat autoritaarsuse ahvatluste eest.

3.7. Tugev ja pluralistlik sõltumatu kodanikuühiskond on omaette väärtus kõigis demokraatlikes ühiskondades. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel on oluline roll Euroopa väärtuste edendamisel, kogukondade abistamisel, et nad saaksid organiseeruda, ja kodanike mobiliseerimisel üldsuse hüvanguks.

3.8. Komitee täheldab usalduse vähenemist Euroopa Liidu vastu kogu Euroopas, millega kaasnevad kasvavad pinged vähemustega, ksenofoobia, suurenev korruptsioon, onupojapoliitika ja nõrgad demokraatlikud institutsioonid mõnes riigis. Sellises olukorras on vabauhendused sageli ainus kaitseliin, mis toetab ja edendab Euroopa projekti põhiväärtusi, nagu inimõiguste austamine, vabadus, sal-
livus ja solidaarsus.

3.9. Euroopa Liidu lepingu artiklis 11 kutsutakse ELi institutsioone üles suhtlema kodanikuühiskonna osalejatega, eelkõige ühendustega.

3.10. Ühenduste esinemistihedus ja nende osatähtsus kodanikuühiskonna dialoogis on riigi demokraatliku elu kvaliteedi näitajad. Ühenduste sotsiaalsed ja kodanikufunktsioonid on hädavajalikud täielikult toimiva demokraatia tagamiseks, eriti praegusel rahulolematuse ajal.

3.11. Komitee rõhutab, et kodanikuosaluse vormid, mis kuritarvitavad poliitilist osalemisõigust, et kaotada demokraatia, õigusriigi pakutavad tagatised ja sõltumatu kohtusüsteem, ei ole osa kodanikuühiskonnast.

4. Kodanikuühiskonna panus demokraatiasse

4.1. ELi kodanikud ei saa oma demokraatliku osalemise õigust kasutada mitte ainult oma aktiivse ja passiivse valimisõiguse, vaid ka kodanikuühiskonna tegevuse kaudu. Komitee vahendusorganisatsioonid, samuti kodanikuühiskonna organisatsioonide Euroopa tasandi võrgustikud, nagu Civil Society Europe, on nende peamised esindusfoorumid ELi tasandil.

4.2. Vaid isikuvabaduste, eelkõige väljendus-, teabe-, kogunemis- ja ühinemisvabaduse tagamine ja nende jõustamine saab olla aluseks pluralistlikule demokraatiale ja individuaalsele poliitilisele osalusele.

4.3. Sõltumatu kohtusüsteem on õigusriigi põhimõtte, põhi- ja inimõiguste ning poliitikas osalemise õiguse tagaja. Kuid kohtusüsteemi sõltumatus on mõnes Euroopa osas ohus. Praegu on pooleli kohtumenetlus Poola ja Ungari vastu seoses õigusriigi põhimõtte rikkumisega ⁽¹⁾.

4.4. Sõltumatu kohtusüsteem on osa kontrolli- ja tasakaalusüsteemist, mis takistab sellise olukorra tekkimist, kus teatavas ühiskonnaosas domineerib alaliselt üks poliitiline rühmitus. Eelkõige ei tohi poliitiliste otsuste tegemise reegleid muuta nii, et keegi otsustusprotsessidest alaliselt kõrvale jääb.

4.5. Samuti on iga vabadusele ja õigusriigi põhimõttele tugineva põhiseadusliku korra jaoks oluline selline korruptsioonivaba avalik teenistus koos hästi juhitud üldhuviteenustega, mis järgib põhiõigusi ja kus ametnikel on õigus ebaseaduslike juhiseid vaidlustada.

4.6. Toimiv liberaalne demokraatia vajab ka kodanikke, kes annavad oma kodanikuosaluse kaudu panuse ühiskonda, mis põhineb sallivusel, mittediskrimineerimisel, õiglusel ja solidaarsusel. See nõuab aktiivset kodanikuühiskonda, kus kodanikud osalevad vabatahtlikult kodanikutevuses. Nende vabatahtlik töö põhineb Euroopa Liidu põhiõiguste hartas sätestatud õigustel. Samal ajal on nad hartas väljendatud väärtuste tagajad.

4.7. Liberaalses demokraatias on sõltumatul kodanikuühiskonnal oluline ülesanne jälgida poliitilisi institutsioone ja võtta neid vastutusele ning tagada, et poliitilised osalejad põhjendavad oma otsuseid piisavalt. Otsusprotsessi kriitiliselt jälgides ning poliitiliste otsuste rakendamist ja kogu avalikku poliitikat hinnates loob kodanikuühiskond läbipaistvust ja pakub oma eksperditeadmisi, et parandada valitsemist.

4.8. Kodanikuühiskond on demokraatia kool, mis võimaldab poliitilist osalust ja kodanikuharidust, mis täiendab riiklikku haridust.

4.9. Samal ajal on ka riiklikel koolidel oluline ülesanne õpetada demokraatlikke väärtusi ja anda kodanikuharidust, andes noortele võimaluse osaleda kodanikuühiskonnas ning kasutada oma kodanikuõigusi ja -vabadusi.

4.10. Kodanikuühiskonnal on kogukonda arendav, integreeriv funktsioon, tugevdades sotsiaalset ühtekuuluvust ja luues identiteeti. Eelkõige peab ta julgustama kodanikke oma õigusi kasutama, aidates sellega kaasa Euroopa kodanike kogukonna tekkele.

4.11. Komitee rõhutab, et kodanikuühiskonna organisatsioonid ja algatused saavad neid ülesandeid täita vaid juhul, kui sotsiaalne, poliitiline ja õiguslik raamistik seda võimaldab.

5. Praegused ohud

5.1. Komitee on seisukohal, et äärmuslikud poliitilised rühmitused põhjustavad praegu paljudes valdkondades Euroopa kodanikuühiskonnale probleeme. Valimistulemused viitavad peaaegu kõigis liikmesriikides selgelt nende toetuse kasvule ja asjaolule, et osa kodanikke on kaotamas usaldust demokraatlike institutsioonide vastu.

⁽¹⁾ Vt kohtuasi C-619/18, Euroopa Komisjon vs. Poola Vabariik; käimasolev kohtuasi: C-78/18 Euroopa Komisjon vs. Ungari.

5.2. Poliitilise spektri kõige parempoolsemal küljel koguvad populistlikud ja äärmuslikud rühmitused jõudu ja üritavad üha edukamalt muuta rassismi ja ksenofoobia Euroopas vastuvõetavaks ja hävitada sotsiaalse ühtekuuluvuse.

5.3. Parempopulistid ja -äärmuslased seavad kahtluse alla naiste vabastusliikumise saavutused, tuginedes tagurlikule perekonna kontseptsioonile. Nad on soolise võrdõiguslikkuse vastu ja soodustavad homfoobiat.

5.4. Ühiskonna polariseerumine kajastub ka nn ebatsiviilse kodanikuühiskonna (uncivil society) tekkimises. Üha rohkem vabaihendusi ja kodanikuosaluse vorme propageerib teatavate ühiskonnaosade tõrjumist. Nad ei jaga Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 sätestatud Euroopa väärtusi, eelkõige inimõigusi ja õigusriigi põhimõtet, ning selle asemel edendavad alternatiivset mittedemokraatlikku poliitilist korda.

5.5. Julgustatuna interneti ja sotsiaalmeedia anonüümsusest ning saades innustust väärinfo kampaaniatest, on poliitilise ja sotsiaalse arutelu kultuur muutumas aina solvavamaks, agressiivsemaks ja polariseerivamaks. Selle taustal ei ole Euroopa-meelsete jõudude püüdlused teavitada üldsust Euroopa väärtustest enamasti suutnud heastada Euroopa projekti teabevahetuskriisi.

5.6. Mõõdukad poliitikud võtavad üha enam üle populistlike mõtteviise, nagu näitas Brexit. Mitteliberaalse demokraatia esindajad pääsevad üha enam riiklikesse ja riigiülestesse institutsioonidesse. See annab neile võimaluse levitada oma ideid veelgi laiemalt.

5.7. Kolmandate riikide autoritaarsed valitsused toetavad Euroopa populistlike ja ekstremistlike osalejate arengut ning soodustavad arutelukultuuri muutumist traditsioonilises meedias ja internetis nii rahastamise kui ka sihipärase väärinfo kaudu, mille eesmärk on õhustada ELi stabiilsust.

5.8. Komitee on väga mures selle pärast, et Euroopa poliitiliste süsteemide ümberkujundamine on alanud liikumisega mitteliberaalse demokraatia suunas. Mõne liikmesriigi reformid on kavandatud selleks, et takistada kõigi kodanike tõhusat osalemist poliitilises otsustusprotsessis, ning õhustatakse kodanikuühiskonnale õiguslikult tagatud raamtingimusi.

5.9. Et kodanikuühiskond saaks täita poliitiliste institutsioonide järelevalvaja ülesannet, peavad tal olema selleks vajalikud vahendid. Katsed takistada valitsusvälistest allikatest lähtuvat rahastamist piiravad ühinemisvabadust ja demokraatia toimimist.

5.10. Eriti suurt muret tekitab negatiivne suundumus meediavabaduse vähenemisele, mida on Euroopas viimase viie aasta jooksul näha olnud. Sõltumatu meedia nõrk majandusbaas, avalik-õigusliku ringhäälingu institutsioonilise sõltumatuse kaotamine või erameediamonopolide tekkimise lubamine, eriti kui need on valitsuspoliitikute kontrolli all, seab neljanda võimu ohtu.

5.11. Poliitiliste ja äriühvide põimumine suurendab eelkõige seda ohtu, mida korruptsioon kujutab demokraatiale. Kriitiliselt tuleks vaadelda edu puudumist Euroopa korruptsioonivastases võitluses. Üldseisu halvendab veelgi olukorra märkimisväärne halvenemine mõnes liikmesriigis.

5.12. ELi väärtus liberaalse demokraatia jaoks on vaieldamatu. Ühinenud Euroopas on põhimõtte „kel jõud, sel õigus“ asemele tulnud õigusriik. ELil puudub endiselt sobiv mehhanism, millega tagada oma liikmesriikides demokraatia ja õigusriigi tõhus kaitse. Sellest nõrkusest hoolimata (või ehk just selle pärast) on Euroopa Liit Euroopa liberaalse demokraatia esimene kaitseliin.

6. Soovitused vastupanuvõimelise kodanikuühiskonna tugevdamiseks Euroopas

Komitee innustab kõiki liikmesriike järgima ELi väärtusi, mis on sätestatud Euroopa Liidu lepingu artiklis 2, ning hoiduma kõigist katsetest kehtestada mitteliberaalne demokraatia. Ainult siis, kui poliitikas osalemine ei sea kodanikke ohtu, saab pluralistlik ja vastupanuvõimeline kodanikuühiskond eksisteerida ja täita oma osa demokraatia kaitsmisel. Kui aga liikmesriigid lähevad autoritaarsuse teed, peab EL täiel määral kasutama kehtivaid õigusvahendeid, nagu rikkumismenetlus ja 2014. aasta õigusriigi raamistik.

6.1. Liikmesriikidele tuleb väga selgelt öelda, et demokraatia ja õigusriigi hülgamine ei ole ELis vastuvõetav.

6.2. Komitee juhib tähelepanu ELi lepingu artiklis 7 sätestatud menetlusele, mis võimaldab nõukogul, juhul kui liikmesriik rikub oluliselt ELi lepingu artiklis 2 osutatud väärtusi, tema hääleõiguse nõukogus peatada.

- 6.3. Komitee kordab oma üleskutset, mille ta tegi koos Euroopa Parlamendiga, luua demokraatia poolaasta ning õigusriigi põhimõtete ja põhiõiguste Euroopa kontrollimehhanism ⁽²⁾. Komitee teeb ettepaneku luua demokraatia tulemustabel, mis kajastaks muu hulgas kodanikuühiskonna tegevuse raamtingimusi ning annaks konkreetseid reformisoovitusi.
- 6.4. Demokraatia vastu pöörduvad erakonnad tuleks jätta välja nende Euroopa tasandi erakonnast ja Euroopa Parlamendi fraktsioonist.
- 6.5. Komitee on seisukohal, et kaaluda tuleks sellise mehhanismi loomist, mille puhul reformisoovituste rakendamata jätmise võib kaasa tuua majanduslikke parandusmeetmeid.
- 6.6. Komitee peab sammuks õiges suunas komisjoni ettepanekut tugevdada ELi eelarve kaitset finantsriskide eest, mis on seotud üldistunud puudustega selles, kuidas õigusriik liikmesriigis toimib ⁽³⁾.
- 6.7. Vahendite kinnipidamine uue mehhanismi raames ei tohi toimuda kodanikuühiskonna abisaajate arvelt, nemad peaksid saama toetust otse ELi tasandilt.
- 6.8. Komitee kritiseerib siiski seda, et mehhanism keskendub üksnes usaldusväärsele finantsjuhtimisele. Komitee kutsub üles kehtestama sätteid, mis võimaldavad algatada menetlust ka juhul, kui demokraatia ja õigusriigi valdkonnas esineb puudusi, mis ei ole otseselt seotud usaldusväärse finantsjuhtimisega.
- 6.9. Komitee väljendab heameelt Euroopa Komisjoni ettepaneku üle luua järgmises mitmeaastases finantsraamistikus uus klaster pealkirjaga „Investeeringud inimestesse, sotsiaalsesse ühtekuuluvusse ja väärtustesse“, mis aitaks suurendada Euroopa kodanikuühiskonna vastupanuvõimet. Komitee on eriti rõõmus uue õigluse, õiguste ja väärtuste fondi loomise üle, mille kohta komitee on koostanud ka arvamuse ⁽⁴⁾.
- 6.10. Komitee teeb ka ettepaneku, et uus mitmeaastane finantsraamistik peaks olema piisavalt paindlik, et võimaldada komisjonil suurendada toetust kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kui liikmesriigi valitsus poliitilistel põhjustel vähendab nende rahastamist või lõpetab selle. See lisarahastamine ei peaks tähendama riikliku rahastamise asendamist pikas perspektiivis, vaid sellega peaks võimaluse korral kaasama kõnealuse liikmesriigi toetuse kompenseeriv vähendamine muudes valdkondades.
- 6.11. Komitee rõhutab ka, et uue mitmeaastase finantsraamistiku raames ELi rahalisi vahendeid saavad kodanikuühiskonna organisatsioonid ja algatused peavad selgelt pühenduma Euroopa väärtustele, mis on kehtestatud ELi lepingu artiklis 2. Toetust ei tohiks anda organisatsioonidele, kes toetavad demokraatia või õigusriigi kaotamist, rassismi või ksenofoobiat.
- 6.12. Võttes arvesse kodanike muutuvat osalemiskäitumist ning mitteametlike ja spontaansete algatuste arvu kasvu, kutsub komitee ELi seadusandjaid üles veelgi vähendada ELi toetatud projektide taotlemis-, rakendamise- ja raamatupidamiskorraga seonduvat halduskoormust ning pakkuma väikealgatustele ja -organisatsioonidele eritoetuse vahendeid.
- 6.13. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles andma paremat teavet kodanikuühiskonna jaoks olemasolevate toetusvahendite kohta. See peaks olema suunatud eelkõige liikmesriikide äärealadel tegutsevatele sidusrühmadele.
- 6.14. Et kodanikuühiskonna osalejad suudaksid paremini vastata toetuse saamise tingimustele ja järgida usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtteid, kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles suurendama investeeringuid kodanikuühiskonna suutlikkuse suurendamiseks.
- 6.15. Komitee teeb ettepaneku luua või tugevdada kodanikuühiskonna piiriüleste võrgustike moodustamise mehhanisme.
- 6.16. Komitee kutsub liikmesriike üles kehtestama kodanikuühiskonna toetamise meetmeid, piiramata sealjuures avalikke teenuseid ja õiglast maksustamist. Näiteks vabatahtlaste maksusuutlikkust arvestades võiks võimaldada liikmemaksu ja toetusmaksete piiratud mahaarvamist maksustatavast tulust.
- 6.17. Komitee kutsub komisjoni üles tegema ettepanekuid lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalustamist käsitleva direktiivi paremaks rakendamiseks, ⁽⁵⁾ et väärtustada vabatahtlikku tegevust ja kodanike osalemist tööelus.

⁽²⁾ ELT C 34, 2.2.2017, lk 8.

⁽³⁾ ELT C 62, 15.2.2019, lk 173.

⁽⁴⁾ ELT C 62, 15.2.2019, lk 178.

⁽⁵⁾ COM (2017) 253; ELT C 129, 11.4.2018, lk 44.

6.18. Komitee toetab Euroopa Parlamendi üleskutset komisjonile esitada ettepanek Euroopa vastastikuste ühingute, liitude ja sihtasutuste põhikirja loomise kohta ⁽⁶⁾. Täiendav Euroopa õiguslik põhikiri või alternatiivne ametliku institutsioonidevahelise akrediteerimise süsteem oleks esimese sammuna abiks kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kellel ei ole enam piisavat õiguskaitset oma liikmesriigis.

6.19. Komitee leiab, et oleks kasulik analüüsida, miks seda kava ei ole lõpule viidud, ning näha samal ajal ette institutsioonidevaheline tunnustus kui teatud liiki märgis vabaihendustele. Komitee peaks seda võimalust uurima.

6.20. Komitee kutsub ELi institutsioone üles rakendama ELi lepingu artikli 11 sätteid ning veelgi tugevdama osalusdemokraatiat liidu tasandil esindusühenduste ja kodanikuühiskonna kaasamise kaudu, liikudes pelkatest konsultatsioonidest tõelise dialoogi suunas.

6.21. Et kodanikel säiliks usaldus ELi institutsioonide vastu, on oluline, et ELi poliitikameetmed parandaksid konkreetsel viisil inimeste igapäevaelu ja et inimesed seda teadvustaksid.

6.22. Vastupanuvõimeline kodanikuühiskond vajab tugevat sotsiaalset keskkonda. Riikide ja ELi poliitikakujundajad peavad sellega tegelema ning tagama sotsiaalse jätkusuutlikkuse, sealhulgas kaasava haridussüsteemi, kaasava majanduskasvu, konkurentsivõimelised ja innovatiivsed tööstusharud, hästi toimivad tööturud, õiglase maksustamise ning tõhusad avalikud teenused ja sotsiaalkindlustussüsteemid. Vastasel juhul õõnestavad rahvarahutused, hääletamisest hoidumine ja leviv ekstremism liberaalse demokraatia alustalasid. Sotsiaalsed ja majanduslikud õigused on lahutamatud kodaniku- ja poliitilistest õigustest.

6.23. Kodanikuühiskonna tugisambaks olevad tugevad sotsiaalpartnerid on väga olulised Euroopa demokraatia stabiliseerimisel. Euroopa põhiväärtuste kaitsmiseks on vaja aga kodanikuühiskonda kogu selle mitmekesisuses.

Brüssel, 20. märts 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Luca JAHIER

⁽⁶⁾ Euroopa Parlamendi 10. märtsi 2011. aasta deklaratsioon.